

Holdninger til kulturelt mangfold i barnehagen

Hvilke holdninger har to barnehager til kulturelt mangfold og hvordan synliggjøres disse i hverdagen?

Bendik Govertsen Johnsen
[kandidatnummer: 9051]

Bacheloroppgave
- Arbeid med barn i et internasjonalt og flerkulturelt perspektiv
[BMBAC3921]

Trondheim, Mai 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
Bakgrunn for problemstilling	3
2. Teori.....	4
Holdninger.....	4
Mangfold	5
Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver	6
Integrerende sosialisering	6
Identitet.....	7
En flerkulturell barnehage	7
3. Metode	8
Mine tre informanter.....	9
Gjennomføring.....	9
Analysearbeid	10
Metodekritikk	10
Relabilitet.....	11
Validitet.....	11
Hermeneutikk.....	11
Etiske retningslinjer	12
4. Funn, resultater og drøfting.....	12
«Å være sammen om Rammeplanens verdier gjør at mangfold blir en naturlig del av å være menneske»	12
«Det som er forskjellig, det er det som er verdifullt».....	16
Mye fokus på språk.....	20
Utfordringer	22
5. Oppsummering og avslutning	24
Veien videre	25
Referanseliste	27
Vedlegg	29
Vedlegg 1 - Samtykkeskjema	29
Vedlegg 2 – Intervjuguide	30

1. Innledning

Skepsis til innvandring og mennesker med minoritetsbakgrunn har alltid vært tilstede i Norge (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 73). Mennesker med innvandrerbakgrunn har i ulik grad fått føle skepsis og undertrykkelse på kroppen. Norge har blitt et land sammensatt av mange mennesker med ulike kulturelle bakgrunner, noe som skaper et mangfoldig samfunn der ulike språk, religioner, verdier og tradisjoner møtes. I følge en undersøkelse Statistisk sentralbyrå gjorde i 2013 kommer det frem at 1,2 millioner av Norges befolkning har innslag (minst en besteforelder fra et annet land) av utenlandsk bakgrunn (Statistisk sentralbyrå, 2013). Kulturelt mangfold er derfor et tema som det i disse dager ofte blir snakket om, diskutert og problematisert. Måten vi møter hverandre på har stor betydning for utviklingen av fellesskapet i samfunnet og om vi får et samlet eller et splittet land. Fordommer, stereotyper, fremmedfrykt og lite kunnskap er faktorer som kan gjøre kulturmøtene utfordrende. Det kan føre til at majoriteten i Norge ikke møter mennesker med andre kulturelle bakgrunner på en åpen, nysgjerrig og integrerende måte. I samfunnet, politikken og kommentarfeltene i nettaviser og sosiale medier kan vi se disse fordommene og hatet mot det ukjente tre frem i lyset. Grunnen kan være frykt. Frykten for å miste det kjente og kjære, frykten for å miste det noen ser på som «det norske». I tillegg er det et økonomisk aspekt, der man frykter for å miste jobben eller har en innstilling og tanke om at det brukes for mye penger på innvandring. Dette er mekanismer som kan være med på å hindre mangfoldet i å bli normaltilstanden i samfunnet og skape en «vi» mot «de» holdning. Disse mekanismene er med på å splitte samfunnet.

I bunn og grunn dreier dette seg om holdninger til andre kulturer, og det er dette jeg ønsker å undersøke nærmere i min oppgave. Alle har en grunn til at de mener det de mener og har de holdningene de har. Holdninger er et produkt av erfaringer og læring opp gjennom livet (Skogen, 2014, s.106). Arenaene eller miljøene vi har vokst opp i har derfor mye å si på hvilke holdninger vi utvikler.

En av disse arenaene der holdninger utvikles vil dermed være barnehagen. I 2016 var det 46 000 minoritetsspråklige barn i barnehagen, noe som utgjør en andel på 16 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2017). Barnehagen har som følge av dette gode muligheter til å skape respekt, nysgjerrighet og undring hos barna i møte med mangfold og mennesker som er ulike en selv. Dette er også noe *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (2017) presiserer i sitt verdigrunnlag under avsnittet: «Mangfold og gjensidig respekt»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). I et slikt arbeid med gjensidig respekt og anerkjennelse av et kulturelt mangfold vil også holdningene til de ansatte i barnehagen ha betydning for hvilken tilnærming barnehagen har til mangfoldet. I *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold* (Gjervan, 2006) snakker de om en ressursorientert og en problemorientert tilnærming til mangfold, og på hvilken måte disse tilnærmingene er avgjørende for hvordan barna blir møtt og deres selvfølelse, utvikling og læring i barnehagen.

Bakgrunn for problemstilling

Tema for denne oppgaven er holdninger til kulturelt mangfold. Årsaken til min fasinasjon og nysgjerrighet rundt holdninger i barnehagen er som følge av faktorer jeg nevner over, samt at holdninger er fundamentet for hvordan vi møter andre mennesker og dermed også alt arbeid i barnehagen. For å få et inntrykk av hvilke holdninger til kulturelt mangfold som finnes i barnehagene har jeg utarbeidet følgende problemstilling:

«Hvilke holdninger har to barnehager til kulturelt mangfold og hvordan synliggjøres disse i hverdagen?»

I denne oppgaven vil jeg benytte meg av metodene observasjon og intervju til å samle de dataene jeg trenger. Jeg vil utføre datainnsamlingen i to barnehager, der jeg vil intervju 2-3 personer. En fagleder, en pedagogisk leder og en deltidsstudent som har en deltidsstilling som pedagogisk leder. Jeg vil begynne med å presentere teori som er relevant for mitt forskningsprosjekt, og som vil kunne utdype drøftingen av funn i datainnsamlingen. Deretter presenterer jeg metodene jeg har brukt i min datainnsamling og vil samtidig drøfte fordeler og ulemper ved valgte metoder. Oppgaven vil også ha en drøftingsdel der jeg trekker frem interessante funn som kan belyse min problemstilling. Disse funnene vil jeg drøfte opp mot relevant teori. Til slutt vil det være en avslutning som kort oppsummerer de viktigste resultatene fra min drøfting og et lite avsnitt om interessante temaer for videre forskning.

2. Teori

Holdninger

I min definisjon av holdning har jeg brukt *Å være leder i barnehagen* fra 2013, der Eva Skogen er redaktør. Her defineres en holdning slik: «En holdning refererer til en relativt vanlig handlingstendens som er relatert til mennesker, objekter, situasjoner eller fenomener» (Skogen & Haugen, 2013, ss. 105-106). Hun skriver også at holdningene våre vanligvis er rettet mot andre mennesker, og påvirker hvordan vi samtaler med andre, hva vi snakker om, eller andre former for tilnærming.

Skogen (2013) skriver videre at holdning er et produkt av erfaringer eller læring. Det vil si at vi har lært holdningene våre fra oppdragelse og påvirkning fra miljøet vi har vært i og er en del av. Ulike holdninger vil vektlegges ulikt ut i fra hvilke miljøer man er i. Holdninger er en personlig eiendel (Skogen & Haugen, 2013, s. 106)

En holdning består av to komponenter. En kognitiv komponent som består av kunnskap og viten, og en affektiv komponent, som går på om vi liker eller misliker noe. Summen av disse utgjør holdningen. Ord som handlingstendens og tilbøyelighet til handling brukes i sammenheng med holdninger for å indikere at en holdning ikke alltid kommer til uttrykk i atferd. Noen ganger gjør det det, andre ganger ikke (Skogen & Haugen, 2013, s. 107).

For å få svar på problemstillingen min må jeg definere hva gode og dårlig holdninger til kulturelt mangfold er. Hva innebærer gode og dårlig holdninger i dagens samfunn, og hvordan definerer barnehagens styringsdokument, *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* dette?

Hvis vi går til barnehagen sitt verdigrunnlag kan vi finne kjerneverdier som barnehagen og samfunnet for øvrig, bygger på. Det skal bygge på verdier som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet. Samtidig skal barnehagen blant annet fremme demokrati, mangfold og gjensidig respekt og likeverd (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Gode holdninger vil med grunnlag i det *Rammeplanen* sier med andre ord være å møte alle mennesker med et åpent sinn, ha respekt for alle mennesker uansett bakgrunn og sosial status, og ha en holdning om at alle er like mye verdt. Dårlige holdninger vil baseres på at man setter seg selv høyere enn de som er annerledes enn en selv. Det kan handle om fremmedfrykt, en innstilling om at er man i Norge skal man snakke norsk og det er ikke rom

for andre kulturer og språk. Det kan handle om å ikke ta hensyn til barn eller voksne som er annerledes enn en selv.

Dette kan ses i sammenheng med post-kolonial teori og Edward Said sin teori om orientalisme. Kunnskapen om dette har jeg hentet fra Bjørnås (2015) sin artikkel ved navn *Saving Muslim women*. Denne teorien handler om effektene av koloniseringen, der europeiske stormakter okkuperte og tok over makten i omtrent 90% av alle land i verden. I denne prosessen var det den hvite europeiske manns intellekt, kultur og forståelse overlegen. Menneskene i de okkuperte landene var ikke fullverdige mennesker, men de skulle siviliseres til å bli det for å passe inn i det vestlige menneskesynet, kulturen og samfunnet. Edward Said har brukt effektene post-kolonial teori ser på, som referanser i sin teori om orientalismen. Han mener den vestlige verden konstruerer en normal der det europeiske intellektet og kultur den dag i dag fortsatt er overlegne andre kulturer. Dermed skapes det en «oss» mot «dem» mentalitet i samfunnet. Han skriver i sin bok *Orientalismen* (1978): «europeisk identitet vil alltid være overlegen i sammenligning med alle ikke-europeiske folk og kulturer» (Said, 1978, s. 17). Europeisk, og «norsk identitet» i dette tilfellet, blir også i dag sett på som normalen. Mennesker med andre bakgrunner og kulturer blir sett på som unormale, og er mennesker som skal gjøres like normalen. Det er dette som er hovedpunktene i post-kolonial teori.

I sammenheng med denne teorien trekker jeg også frem Gjervan, Andersen og Bleka (2012, s. 65) som presenterer synet på forskjeller her i Norge. De skriver at det norske samfunnet i dag er bygget på en tanke om likhet og likeverd. Dette fører til at det som er forskjellig kan ses på som noe som mangler noe vesentlig. Med andre ord kan dette bygge opp under den orientalistiske tanken om at de som er annerledes må gjøres like som resten.

Mangfold

Mangfold blir mer og mer vanlig i dagens samfunn. Globaliseringen har ført til at land knyttes tettere sammen. For Norge sin del har deltagelsen i *Det europeiske økonomiske samarbeidsrådet*, EØS, ført til blant annet fri adgang for mennesker mellom de ulike medlemslandene i Europa, som består av EU-landene og de øvrige landene i EØS-avtalen (Knudsen, 2018). Som et resultat av dette blir samfunnet mer mangfoldig. Dette innebærer at befolkningen i Norge består av mennesker med ulike språklige, kulturelle og religiøse bakgrunner (Gjervan, Andersen, & Bleka, Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen, 2012, s. 9). Samtidig vil et mangfold bestå av forskjellige mennesker med ulike

ferdigheter, interesser, utseende, personligheter, alder, kjønn, funksjonsmuligheter og seksualitet (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 27). Ordet mangfold rommer så mangt, men i denne teksten vil hovedfokuset ligge på det kulturelle mangfoldet, som definerer mangfold i etnisitet, kulturer, religioner og språk. Samtidig vil også mangfold bli mye brukt da dette fokuseres på av mine informanter.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver

Rammeplanen (2017) er barnehagens styringsdokument og noe barnehagen er pliktig å følge. Dermed har den en naturlig plass i mitt forskningsprosjekt. Mye av utgangspunktet i dette forskningsprosjektet er hentet fra barnehagens verdigrunnlag i *Rammeplanen*. Jeg har tatt spesielt utgangspunkt i avsnittet om *Mangfold og gjensidig respekt* som understreker at barnehagen skal synliggjøre, fremme og verdsette mangfoldet som finnes i barnehagen, bruke mangfoldet som en ressurs og legge til rette for kulturmøter. Respekt for hverandre er en viktig verdi i dette avsnittet som min intervjuguide er bygget opp rundt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Jeg bruker i tillegg *Rammeplanens* fagområde som omhandler etikk, religion og filosofi. Her understrekes det at personalet skal formidle fortellinger og skape rom for barnas opplevelser, samtaler, erfaringer og tanker om religion, livssyn, etikk og eksistensielle temaer. Samtidig skal barnehagen markere religiøse høytider fra religioner som er representert i barnegruppen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 55). Markering av høytider er en viktig del av barnehagens arbeid. Thoresen og Winje (2013) skriver at det i et slikt arbeid er viktig å unngå forkynnelse for ikke å utkonkurrere det som skjer i hjemmet. Samtidig skal man markere høytider og kulturbærende fortellinger for å synliggjøre det religiøse mangfoldet og anerkjenne barns kulturelle identitet og vise respekt for deres bakgrunn (Thoresen & Winje, 2013). De skriver videre at markering av høytider handler om å formidle kunnskap. Det innebærer å samtale om høytider, gjentelle religiøse tekster som knytter seg til den lesing av bøker, musikk, pynt og opplevelse av mat (Thoresen & Winje, 2013).

Integrerende sosialisering

Sigrunn Sand (2016) sine synspunkter på integrerende sosialisering er også noe jeg anvender i min forskning. I arbeidet med integrerende sosialisering legger man til rette for at barna kan oppleve identitetsbekreftelse og samtidig utvider sin horisont og perspektiv til det som er annerledes og nytt (Sand, 2016, s. 76). Dette gjør man ved å synliggjøre og introdusere historier, sang og musikk og andre kulturelle uttrykksmåter fra de familiene som er

representert i barnegruppa. På denne måten vil man være med på å utvide perspektivet og skape en kulturell identitet både hos majoritet- og minoritetsbarna (Sand, 2016, s. 77).

Identitet er et viktig begrep i denne sammenhengen. Eriksen og Sajjad (2015) skriver om identitet og fastslår at identifikasjon er situasjonell, relasjonell og kontekstuell. Det vil si at enhver person skifter identitet i ulike situasjoner og i ulike typer av sosiale relasjoner (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 102). I følge Gjervan, Andersen og Bleka (2012) skaper barn seg selv samtidig som de skapes av andre (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 49). De formes med andre ord av sine omgivelser og bestemmer samtidig selv hvem de ønsker å være. Med tanke på minoritetsspråklige barn vil det også kunne være stor forskjell på den kulturelle påvirkningen barn opplever i hjemmet og i barnehagen (Sand, 2016, s. 67). Noe som kan føre til at barna har flere identiteter, og er nøtt til å være flere ting på en gang. Dette kan defineres som *plural identitet*, som betyr at identiteten kan være knyttet til flere grupper og miljøer og at det kan endre seg. Det er viktig at minoritetsspråklige barn får muligheten til å utvikle ulike og flere typer kulturelle identiteter, og samtidig få følelsen av å ha tilhørighet og tilknytning til et «selv» (Sand, 2016, s. 76).

En flerkulturell barnehage

Begrepet «en flerkulturell barnehage» blir også brukt i min oppgave. Dette begrepet er hentet fra *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold* (2006). Dette er et hefte er skrevet av Marit Gjervan for kunnskapsdepartementet. Det trekkes frem at en flerkulturell barnehage ikke defineres ut i fra hvor mange barn eller voksne med ulike bakgrunner fra ulike kulturer man har i barnehagen. Det defineres ut ifra barnehagens innhold, planer, teori og praksis, og om barnehagen har en ressursorientert tilnærming til det kulturelle mangfoldet. Hun skriver at i en flerkulturell barnehage: «ser personalet på det språklige, kulturelle og religiøse mangfoldet blant barn, foreldre og personalet som en normalt tilstand og bidrar til at mangfold er en naturlig del av barnehagen» (Gjervan, 2006, s. 7).

3. Metode

En vitenskapelig metode er fremgangsmåter eller «teknikker» man bruker for å gi svar på ulike typer forskningsspørsmål (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Ved hjelp av en valgt metode samler man inn data for deretter å tolke og analysere disse dataene for å få svar på stilte spørsmål.

For svare på min problemstilling trenger jeg å få et innblikk i tanker og holdninger personalet i barnehagen har til kulturelt mangfold. Thagaard (2016) skriver at kvalitative metoder er godt egnet i studier av det meningsinnholdet handlinger har for de personer vi studerer. I tillegg skriver hun at den kvalitative metoden har som en målsetning å få en forståelse av sosiale fenomener ved å gå i dybden (Thagaard, 2016, ss. 11, 17). Kvalitativ metode er derfor godt egnet til å få tak i holdninger, handlinger, tanker, verdier og følelser hos mine informanter, noe som passer godt når jeg ønsker å undersøke holdninger til kulturelt mangfold i barnehagen.

For å få en større forståelse og et mer nyansert innblikk i de aktuelle barnehagenes holdninger har jeg valgt å benytte meg av metodetriangulering. Metodetriangulering går ut på å kombinere flere ulike metoder for å belyse et tema (Bergsland & Jæger, 2014, s. 69). I dette forskningsprosjektet vil jeg benytte meg av observasjon og intervju. Ved hjelp av observasjonen kan jeg få innblikk i hverdagsituasjoner og studere de menneskelige relasjonene i barnehagen (Thagaard, 2016, s. 69), og forhåpentligvis få et inntrykk hvordan holdninger kommer til uttrykk i hverdagen. Observasjonene vil også hjelpe meg til å koble funnene jeg får i intervjuet opp mot barnegruppa.

Forskningsintervju er en interpersonlig situasjon, en samtale mellom to parter om et emne av felles interesse (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 137). Intervju er en velegnet metode til å gi informasjon om hvordan personer som intervjues opplever seg selv og sine omgivelser (Thagaard, 2016, s. 58). Intervjuet kan dermed hjelpe meg til å få en dypere forståelse av det jeg har observert, samt få et større grunnlag til å få tak i holdninger til kulturelt mangfold, og drøfte hvilken påvirkning dette har for det daglige arbeidet. Jeg har gjennomført tre intervjuer med tre ulike respondenter. Jeg forberedte en intervjuguide med utgangspunkt i *Rammeplanens* avsnitt om Mangfold og gjensidig respekt. Intervjuguiden er delt opp i tre temaer som er kulturelt mangfold, synliggjøring av kulturelt mangfold og holdninger. Jeg begynner med å spørre om informantens bakgrunn utdanning og yrkeserfaring. Deretter spør jeg om barnehagen, barn og personalet, før jeg begynner på det første temaet. Intervjuguiden

er delvis strukturert som kvalitative forskningsintervju ofte er (Thagaard, 2016, s. 98) med noen hovedspørsmål og eventuelle oppfølgingsspørsmål hvis det blir aktuelt. Intervjuguiden finne i Vedlegg 2.

Mine tre informanter

Adgang til feltet fikk jeg gjennom en bekjent i Oslo som jobber i barnehagesektoren. Ved hjelp av den bekjente kom jeg i kontakt med to barnehager med en variert brukergruppe bestående av flere minoritetsspråklige familier, samt ressurssterke familier med høyt utdannede foreldre. Barnehagene ligger i en bydel med et stort mangfold som består av innvandrerfamilier i kommunale boliger, andre- og tredjegenasjons innvandrere, høyt utdannede familier og lignende. Personalet har mye erfaring med å jobbe med et kulturelt mangfold, som følge av at bydelen har hatt et stort mangfold av kulturer i flere tiår. Begge barnehagene var imøtekommende og hjelpsomme i sin deltakelse. Jeg har i alt tre intervjuer med tre respondenter, samt litt tid til observasjon på en avdeling i hver av barnehagene.

De tre informantene består av en fagleder som har jobbet i barnehage i over 20 år og har bred erfaring med å jobbe i og med et kulturelt mangfold. Hun har sett hvordan samfunnets utvikling og globaliseringen har hatt påvirkning barnehagens arbeid. Videre i oppgaven vil jeg kalle henne *Torunn*.

Den andre informanten er en pedagogisk leder. Hun har jobbet som lærer i språk og litteratur på alle nivåer i skolen, fra barneskole til universitet og har jobbet i barnehage i 11 år. Hun har selv en flerkulturell bakgrunn og hadde bred erfaring og dyp innsikt i hvordan det er å være flerkulturell i Norge. Videre i oppgaven vil jeg kalle henne *Caroline*.

Den tredje informanten er en student på arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning som jobbet som pedagogisk leder på dispensasjon. Han har jobbet i barnehage i 5 år, er utdannet journalist men har også mye erfaring med å jobbe i et flerkulturelt miljø. Videre i oppgaven vil jeg kalle han *Terje*.

Ved å ha tre informanter med ulik bakgrunn og erfaring vil dette kunne gi meg en bredde med ulike perspektiver som kan belyse min problemstilling på en god måte.

Gjennomføring

Observasjonen ble gjennomført på i alt to avdelinger med barn i alderen 3-6 år.

Observasjonen ble i stor grad en deltakende observasjon der jeg snakket med barna og var delaktig i samspillet, samtidig som jeg ikke engasjerte meg fullt og helt på grunn av min rolle

som observatør. Jeg brukte 2-3 timer på observasjonene. Interessante hendelser noterte jeg ned i en notatbok jeg hadde med meg. Observasjonene ble en god kilde til å få et innblikk i hverdagen til de aktuelle barnehagene der jeg senere skulle gjennomføre intervjuene.

I den ene barnehagen fikk jeg i tillegg en omvisning der jeg fikk se barnehagen og eksempler på hvordan de jobber med mangfoldet.

Det var informantene som bestemte hvor intervjuene skulle finne sted, og alle intervjuene ble gjennomført i barnehagens lokaler. Jeg hadde informert dem om tema for mitt forskningsprosjekt på forhånd, men ikke sendt inn intervjuguiden. Intervjuguiden ble ikke fulgt til punkt og prikke. De overordnede spørsmålene ble stilt, og under informantenes svar ble flere av de øvrige spørsmålene besvart. Jeg behøvde derfor ikke å stille alle spørsmålene i intervjuguiden. Alle de tre intervjuene varte i 40-45 minutter.

Analysearbeid

Datamaterialet jeg har samlet inn har blitt behandlet på følgende måte: Observasjonene har blitt skrevet ned i stikkordsform, og senere blitt gjort om til praksisfortellinger eller enkelte observasjoner. De har blitt knyttet opp mot det som har blitt sagt i intervjuet ved at jeg i intervjuene spurte om situasjoner jeg hadde observert og ved at jeg bruker observasjoner i tolkningen av svar fra intervjuene.

Intervjuene har jeg transskribert for deretter å bruke en kategoribasert analyse. Det vil si at jeg identifiserer utsnitt av materiale og knytter kodeord til disse utsnittene (Thagaard, 2016, s. 158). Jeg har i min analyse tatt utgangspunkt i de tre hovedkategoriene i problemstillingen min som er kulturelt mangfold, synliggjøring og holdninger. Jeg har i tillegg en kode med fokus på utfordringer og forbedringspotensialet som informantene selv presenterer i intervjuene. Disse kodene har jeg dermed klassifisert i sine respektive kategorier.

I drøftingen trekker jeg frem interessante og relevante funn fra analysen som jeg drøfter opp mot teori.

Metodekritikk

I et forskningsprosjekt er det viktig å være kritisk til metoder og innsamlingsstrategier man bruker i sin datainnsamling. Videre vil jeg derfor reflekter over mine metoders reliabilitet og validitet, eller forskningens troverdighet og gyldigheten av de tolkninger forskeren kommer frem til.

Relabilitet

Thagaard (2016) forklarer begrepet relabilitet slik: «Relabilitet referer i utgangspunktet til spørsmålet om en annen forsker som anvender de samme metodene, ville komme frem til samme resultat.» (Thagaard, 2016, s. 202). Med tanke på min bruk av de kvalitative metodene observasjon og intervju vil relabiliteten i utgangspunktet være lav. Relasjonen jeg som forsker og personer i felten har, vil påvirke resultatet da man forholder seg til hverandre og påvirker hverandre i en intervju- og observasjonssituasjon. Dette vil kunne føre til at en annen forsker vil få et annet resultat da denne kan ha annen påvirkning på informantene og sine omgivelser.

På en annen side er det min oppgave som forsker å gjøre forskningen så transparent som mulig. Dette innebærer at jeg gir en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetoder slik at forskningsprosessen kan vurderes trinn for trinn, og dermed blir gjennomiktig (Thagaard, 2016, s. 202). Jeg presenterer min intervjuguide, tar opp intervjuene og transskriberer dem, slik at det informantene har sagt skal komme frem så riktig som mulig. Jeg kan allikevel ikke styre svarene som blir gitt på de ulike spørsmålene.

Validitet

Validiteten er knyttet til tolkning av data og gyldigheten av de tolkningene jeg som forsker kommer frem til (Thagaard, 2016, s. 204). I min bruk av kvalitativ metode har jeg samlet data som er knyttet opp mot konkrete hendelser eller tanker og meninger som kommer direkte fra en informant. Dette fører til at mine tolkninger og analyse i stor grad vil dreie seg om betydningen disse hendelsene og tankene har for barnehagen, mer enn å tolke hva som faktisk skjer eller blir sagt. Mine holdninger vil naturligvis være tilstede i drøftinga, men ved å ha et tydelig skille mellom hva som er mine egne betraktninger og tolkninger, og hva som er innsamlet data vil jeg kunne øke både validiteten og relabiliteten i mitt forskningsprosjekt.

Hermeneutikk

Med et blikk på hermeneutikken ser man at all forståelse bygger på forforståelse (Thagaard, 2016, s. 41). Det vil si at mine tolkninger og synspunkter vil være påvirket av mitt ståsted i samfunnet. Hvilke erfaringer og kompetanse jeg har er avgjørende. Samtidig er jeg farget av min utdanning til barnehagelærer med vekt på flerkulturell forståelse i mine tolkninger. Jeg er i tillegg en hvit mann med foreldre og besteforeldre fra Norge. Dette kan føre til at jeg ikke nødvendigvis forstår alt om hvordan det er å leve i Norge som en kulturell minoritet og hvordan dette har påvirkning på menneskers liv. Samtidig har jeg selv vokst opp i et mangfoldig flerkulturelt miljø i både barnehage og skole. Allikevel vil jeg prøve å være kunnskapsbasert og sette meg inn i andre sine sko og se ting fra flere ulike perspektiv.

Etiske retningslinjer

I arbeidet med et forskningsprosjekt er det alltid etiske retningslinjer som må følges. Etiske problemstillinger oppstår når forskningen berører mennesker direkte, spesielt i forbindelse med datainnsamlingen, enten den foregår gjennom deltakende observasjon, intervjuer eller eksperimenter (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2010, s. 89).

I mitt forskningsprosjekt har jeg på ulike måter forsøkt å ivareta informantenes rettigheter og ta hensyn til de etiske retningslinjene i henhold til retningslinjene satt av Den nasjonale forskningskomite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Informantene har blitt framstilt på anonymisert, ærlig og fordelaktig måte. Jeg har forsøkt å forstå deres synspunkter og holdninger ved å se ting fra deres synsvinkel. For å ta vare på informantenes rettigheter har jeg laget et informasjons- og samtykkeskjema der jeg informerer om forskningen og hva deres deltakelse innebærer. Jeg beskriver hvordan dataene blir behandlet og de blir i tillegg informert om at de har mulighet til å trekke seg fra forskningen. I dette forskningsprosjektet er alle deltakere anonymisert og de blir trukket frem med respekt og forståelse.

4. Funn, resultater og drøfting

«Å være sammen om *Rammeplanens* verdier gjør at mangfold blir en naturlig del av det å være menneske»

Videre vil jeg presentere og drøfte mine funn i datainnsamlingen i lys av problemstillingen. Jeg vil anvende relevant teori for å sette funnene mine i perspektiv og drøfte hvordan disse viser intervjupersonenes holdninger til kulturelt mangfold.

Et av funnene viser en overordnet holdning hos personalet og som ligger som en paraply over alt som kommer frem i intervjuene. Både Caroline, Torunn og Terje mener at mangfold er normalt og naturlig. En av informantene setter dette i sammenheng med bydelen barnehagene er plassert i. Der er det også et mangfold som er tydelig i bybildet, noe som gjør at det også er normalt i bydelen. Denne holdningen er i tråd med Gjervan (2006) sin betraktning av en barnehage med flerkulturell pedagogisk teori og praksis. Hun skriver at i en slik barnehage: «ser personalet på det språklige, kulturelle og religiøse mangfoldet blant barn, foreldre og personalet som en normalt tilstand og bidrar til at mangfold er en naturlig del av barnehagen» (Gjervan, 2006, s. 7). Jeg så flere eksempler på mangfold som det normale og som noe barna var klar over i observasjoner jeg selv gjorde.

Den kristne påskefortellingen - praksisfortelling

Den eldste barnegruppa på avdelingen hadde en samling om påske. Pedagogene begynte med å fortelle om hvorfor vi feirer påske og tydeliggjorde at vi gjør det fordi Norge er, og har vært, et kristent land. Han spurte barna om hvorfor vi feirer påske, og det kom etter hvert fram at det var på grunn av Jesu død og oppstandelse. Da stilte pedagogene i tillegg spørsmålet om død var noe man pleide å feire. Dette førte til en interessant samtale om død og barnas opplevelse av dette. Deretter ble den kristne påskefortellingen fortalt og barna fikk se bilder av nattverden og korsfestelsen. Underveis var spesielt de barna som var kjent med fortellingen ivrige, og ville dele av sin kunnskap. Dette fikk de lov til, samtidig som alle barna ble inkludert. Da pedagogene var ferdig med fortellingen forklarte han at dette er en fortelling som de kristne tror på. Han forklarte videre at de som ikke er kristne kan tro på noe annet. Siden det var noen muslimske barn tilstede nevnte han Islam, der de ikke tror på denne fortellingen om Jesus. Jesus finnes også i Koranen, men at han stod opp igjen tror ikke muslimene på. De muslimske barna nikkete også gjenkjennende og anerkjennende til denne forklaringen.

I dette tilfellet blir andre religioner og livssyn, helt naturlig, trukket inn i formidlingen av den kristne påskefortellingen. Det kom også frem i intervjuet med Terje, som ledet samlingen, at han hadde et stort fokus på å forklare, ikke forkynne i formidlingen av religiøse fortellinger. Dette er et viktig punkt i barnehagens religions og kulturformidling, man skal markere og ikke feire religiøse høytider.

Det religiøse mangfoldet skal ifølge *Rammeplanen* synliggjøres i barnehagen. Det legges også vekt på at religiøse høytider skal markeres (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 55).

Markeringer av høytider og kulturbærende fortellinger er en måte å synliggjøre mangfoldet på. Markering av høytider handler om å gi barna anerkjennelse for sin religiøse identitet og samtidig vise respekt for deres bakgrunn (Thoresen & Winje, 2013). Grunnen til at høytidene skal markeres er at dette er en pedagogisk aktivitet som handler om å formidle kunnskap. Barnehagen skal ikke utkonkurrere det som skjer i hjemmet og skal derfor unngå forkynnelse. Markering innebærer blant annet samtale om høytider, gjenfortelling av religiøse tekster og opplevelse av mat knyttet til høytiden (Thoresen & Winje, 2013). I tillegg er markeringene en måte å bryte med normalen og vise at det finnes flere måter å være norsk på. Om markeringer blir gjennomført eller ikke kan avhenge mye av holdninger personalet har i møte med de ulike religionene som er representert i barnehagen. I de fleste barnehager i Norge får de kristne

høytidene mye oppmerksomhet, mens høytider fra andre religioner ikke blir synliggjort på samme måte.

Dette kan ses i sammenheng med den konstruerte normalen i vårt samfunn, som er de kristne tradisjonene. I post-kolonial teori skriver Said: «europeisk identitet vil alltid være overlegen i sammenligning med alle ikke-europeiske folk og kulturer» (Said, 1978, s. 17). Det påpekes med andre ord at det alltid vil være en kategori som opererer som normalen i de vestlige samfunnene. Denne kategorien vil alltid være overlegen i kvalitet over en annen kategori. På grunn av vår historie er kristendommen den overordnede kategorien i dagens norske samfunn. Det kan derfor være lettest å markere de kristne høytidene. Dette er noe *Rammeplanen* fokuserer på, og det er selvsagt at vi skal bringe videre gode verdier som bygger på kristendommen og vår historie. Samtidig påpeker *Rammeplanen* at andre religioner og livssyn også skal synliggjøres i barnehagen. Som følge av dette blir barnehagens jobb på mange måter å bryte med den konstruerte kristne normalen. Dette er også i tråd med samfunnets utvikling som blir mer og mer sekulært, samtidig som vi også har et mangfold av religioner og livssyn i Norge. Å bryte med den konstruerte normalen vil også kunne skape holdninger som bygger på verdier som gjensidig respekt, likeverd og fellesskap. Disse tankene om at noen religioner er bedre enn andre stammer i tillegg fra en tid der vesten så på seg selv som mennesker som skulle sivilisere mennesker fra andre kulturer i resten av verden.

På den annen side kan en slik tilnærming til mangfoldet være kontroversiell. Det finnes stemmer i dagens samfunnsdebatt, blant annet representanter for politiske partier, som ikke nødvendigvis mener at et flerkulturelt samfunn er bra. Innvandrere og minoritetspråklige familier skal ikke få være den de er, men assimileres inn i den norske kulturen og bli norske.

Med andre ord er holdninger man har i møte med andre, måten man tilnærmer seg mangfoldet på og tanker man har om ulike kulturer en viktig faktor i om høytider blir markert eller ikke. Samtidig har det betydning om barnehagen har noen som representerer en annen religion. Det kan også være en frykt hos personalet der man er redde for å markere noe man ikke har nok kunnskap om. Ikke minst kan det være at barn og foreldre ikke ønsker at deres høytid skal markeres i barnehagen fordi de ikke ønsker å bli behandlet annerledes.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver vektlegger at personalet skal formidle fortellinger og skape rom for barnas opplevelser, samtaler, erfaringer og tanker om religion, livssyn, etikk og eksistensielle temaer (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 55). I løpet av påskesamlingen ble dette vel ivaretatt og lagt til rette for. Det ble snakk om døden og barnas

opplevelser med dette. De snakket om påske og fortellingen om Jesus, og barna fikk mulighet til å dele sine erfaringer og tanker rundt dette. Pedagogens holdning og tilnærming til temaet skapte en oppmerksomhet blant barna som gjorde dem engasjert, nysgjerrige og villige til å dele sine egne opplevelser. Ved Terjes evne og bevissthet rundt det å, på en naturlig måte, trekke paralleller til Islam og andre religioner anerkjente han de barna i gruppa som kom fra muslimske familier eller andre familier med et annet livssyn enn kristendommen.

Det finnes ulike måter å synliggjøre mangfoldet på. Formidling av påskefortellingen er en måte å gjøre dette på, da også kristendommen er en del av mangfoldet. Formidling og markering av høytider kan ses på som en del av det Sand (2016) refererer til som integrerende sosialisering. I arbeidet med integrerende sosialisering legger man til rette for at barna kan oppleve identitetsbekreftelse og samtidig utvider sin horisont og perspektiv til det som er annerledes og nytt (Sand, 2016, s. 76). Målet er perspektivutvidelse og utvide barnas forståelse av hva som er normalt (Sand, 2016, s. 77). Identitetsbekreftelsen var noe man raskt kunne legge merke til hos noen av barna som var kjent med påskefortellingen om Jesus. De var engasjerte og ønsket gjerne å fortelle om egne erfaringer rundt påskehøytiden. For de barna som hadde erfaringer med andre religioner og livssyn ble dette en måte å få kunnskap om hvorfor vi feirer påske, og hvorfor vi har påskeferie. Som tidligere nevnt, fortalte pedagogen at Norge tradisjonelt sett er et kristent land, og derfor feirer vi Jesu død og oppstandelse i påska. Samtidig som den kristne påskehistorien ble formidlet, fikk for eksempel de muslimske barna en identitetsbekreftelse. Koranen og profeten Muhammed ble nevnt, og her kunne man legge merke til at de barna med muslimsk bakgrunn ble litt ekstra oppmerksomme og bekreftet at de visste mer om Koranen og det som står i den.

Når det kommer til formidling og markering av høytider er det alltid hensyn som må tas. Det er for eksempel ulike syn på påskefortellingen og Jesus. I kristendommen tror de på Jesus som Guds sønn og frelser. I Islam tror de på Jesus som en stor profet, men han døde ikke på korset for å redde mennesket fra deres synder, han ble tatt rett opp i himmelen (Vogt, 2018). I Jødedommen tror de på en Messias, en frelser (Groth, 2018). Dette var ikke på Jesus. De tror verken på ham som en profet eller Guds sønn. Det vil si at det er ulike oppfatninger om blant annet hvem Jesus er i de ulike religionene, noe som gjør det viktig å påpeke at det er ulike fortellinger og at man tror på forskjellige ting. Noe Terje og de andre pedagogene var bevisste på å gjøre.

Et annet eksempel på holdningen til at mangfoldet i barnegruppa, barnehagen og bydelen er naturlig, er en opplevelse jeg hadde mot slutten av mine observasjoner i barnehagen. Det var

tre jenter på et rom som hadde funnet frem et bord, lange slør/kapper. De hadde duk på bordet og de pyntet seg. De hadde indisk fest. Det interessante, men ikke nødvendigvis viktig eller relevant i denne situasjonen var at ingen av de tre barna hadde foreldre fra India. De hadde foreldre fra blant annet Norge og Somalia. I mine øyne illustrere dette at barna får varierte impulser fra ulike kulturer i barnehagen. Jeg vet ikke hvorfor de lekte denne leken, men vi kan gå ut i fra at de på et eller annet tidspunkt har opplevd en indisk fest. Det trenger heller ikke være opplevd i barnehagen, men de får rom og tid, og har materiale i barnehagen slik at de kan ha sin egen lille indiske fest.

Jeg har valgt å trekke frem disse funnene fordi de illustrerer det gode fellesskapet personalet har lagt til rette for på denne avdelingen. De er bevisste på den integrerende sosialiseringen Sand (2016, s. 76) understreker er viktig i en flerkulturell barnehage. Denne bevisstheten og holdningen rundt mangfold illustreres godt i et sitat fra intervjuet med Caroline:

«Det som er forskjellig, det er det som er verdifullt».

«Det som er forskjellig, det er det som er verdifullt»

Ulikhet er ifølge Caroline det som gjør verden spennende. Det ble poengtert at det ikke nødvendigvis var ulikhet i religion eller kulturer som var det viktige, men ulikhet blant alle mennesker. De var opptatt av å vise at det er et mangfold blant oss mennesker. Mangfold er et stort begrep og beskriver mennesker med ulike forutsetninger, språklige og kulturelle bakgrunner, kjønn, alder personlighet (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012). Alle mennesker er forskjellige, og det ønsker de å presentere som noe verdifullt.

På mange måter er dette en god holdning. Samtidig må man være varsom med hvordan man tilnærmer seg ulikhetene. Likheter har stått sterkt i byggingen av det norske samfunnet. Derfor kan det ofte ses på som et problem at noen er forskjellig fra en selv, for den som er forskjellig, mangler noe vesentlig (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 65). Dette synspunktet finner man i tillegg i post-kolonial teori, og teorien om orientalisme. Der de orientalske kulturene og befolkningene ses på som mennesker med mangler og som må siviliseres. (Bjoernaas, 2015, s. 81). Dette er et menneskesyn som ikke kan forenes med for eksempel *Rammeplanens* verdier som blant annet bygger på respekt for menneskeverdet og likestilling. Det betryggende, men ikke overraskende, er at dette synspunktet på menneskers ulikhet trekkes frem som noe negativt av Torunn i hennes intervju. Hun ønsket heller et fokus på enkeltpersoner og deres interesser og ferdigheter. Hun sier: «Alt det her mangfoldet er mye viktigere enn mangfoldet

som handler om «annerledeshet», for det er et mangfold som deler opp i hva som er verdifullt og mindre verdifullt».

Sitatet Caroline hadde, som sier at det som er forskjellig er verdifullt viser en holdning som er en klar motsetning til orientalismens tanker. Mangfold og ulikhet ønskes velkommen i barnehagen og i samfunnet. Det er som nevnt tidligere, en naturlig del av barnehagen og hverdagen. Mangfoldets verdi var noe Caroline hadde et stort fokus på i sitt arbeid med barn og noe hun hadde et sterkt ønske om å formidle til barna. I intervjuet beskrev hun måter hun gjorde dette på.

En av disse metodene var å bevisstgjøre barna på det mangfoldet som finnes i barnegruppa. Blant annet pleier de å ha en buffet tilknyttet FN-dagen der alle barna og foreldrene blir invitert til å ta med seg en spesialitet fra sine hjemsteder. Hun trekker frem at de i tillegg til å ha mat fra andre land, også har mat fra ulike regioner i Norge. Sammen med barna snakker de om matrettene og folkene som står bak. På denne måten sier Caroline at barna blir klar over mangfoldet i barnegruppa, og de som har norske foreldre også er forskjellige og at det også er mangfold blant dem. Dette er en fin måte å synliggjøre mangfoldet på, og viser en holdning om at mangfoldet skal frem i lyset.

Selv om alle tre intervjupersonene viser bevisste holdninger til kulturelt mangfold, som åpenhet og imøtekommenhet i møte med barn og foreldre med en bakgrunn fra andre land, kommer det frem i intervjuene at noe konkret arbeid med å synliggjøre andre kulturer ikke er hovedfokuset i hverdagen. De fokuserer i stedet på å bygge et felleskap rundt kjerneverdiene i barnehagen og skape felles opplevelser og erfaringer for barna. De ønsker å hjelpe barna med å utvikle tilhørighet der de er. I dette arbeidet har de fokus på alle barna, både fra majoritetskulturen og minoritetskulturen. I tillegg har de et stort fokus på barnas språk. De ønsker å stimulere og styrke barns språkproduksjon - deres bruk av språk, ved hjelp av virkemidlene nevnt overfor og felles opplevelser. Språkarbeidet i barnehagen vil jeg også komme tilbake til senere.

Torunn sa noe i intervjuet som understreker dette fokuset og viser holdninger som jeg mener man kunne finne igjen hos alle tre informantene:

Jeg synes det er en helt fantastisk mulighet til å jobbe med fellesskap og felles opplevelse. Jeg tenker vi må finne det som binder oss sammen og lage felles verdier, i stedet for å påpeke at du er sånn og du er sånn. Jeg synes barn er læremestere i å bare vise at det er noe annet som er viktigere enn om din mor kommer fra Somalia.

Felleskap og likheter er stikkord som beskriver dette sitatet. Alle skal inkluderes i fellesskapet, og man skal oppleve ting sammen. Det viktigste er ikke hvor du eller din familie kommer fra. På den ene siden er fokuset på fellesskapet og felles verdier en god tanke som forener barn og voksne i barnehagen. Det er ikke viktig hvor du kommer fra, men heller hvem du er og alle skal få føle tilhørighet og trygghet, som er en sentral del av *Rammeplanens* (2017) verdigrunnlag. Selv om sitatet kan tolkes som at man ikke skal ha fokus på ulike kulturer og barns bakgrunn så ser intervjupersonene det som positivt å ha ulikhet i barnehagen og i samfunnet, men at en viktig del av deres arbeid i barnehagen er å finne det som binder oss sammen og ikke det som skiller oss.

På den annen side kan sitatet tolkes som om likhet og fellesskap er det viktigste. Tolkes det på denne måten vil det også stride mot sitatet Caroline uttalte om at det som er forskjellig er verdifullt. Allikevel skal ikke Torunn sitt sitat om fellesskapet leses som at ulikheten ikke skal fokusere på i arbeidet med å skape et godt fellesskap. I *Rammeplanen* (2017) sitt verdigrunnlag står det at man skal ha respekt for forskjellighet. Samtidig skal barnehagen synliggjøre, fremme og verdsette mangfold og gjensidig respekt i sitt arbeid (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). Mitt inntrykk er at dette er noe alle de tre intervjupersonene hadde en bevissthet om i sitt arbeid. Selv om fellesskap, felles verdier og opplevelser er deres visjon og ønske for barnegruppa betyr ikke dette at mangfoldet ikke vektlegges. For å skape et fellesskap må man bli kjent med de menneskene som er en del av fellesskapet. Sand beskriver betydningen av å synliggjøre ulike kulturer i barnehagen, og hvordan dette bidrar til å utvikle den kulturelle identiteten til både majoriteten og minoriteten i barnehagen (Sand, 2016, s. 77). I tillegg skriver hun om oppdragelsesmodellen «Dobbelkvalifisering og kultursammenlikning» som en viktig arbeidsmåte i barnehagen, der man løfter fram forskjeller, og gjør språk og fenomener synlige og tydelige for barna. Slik vil barna kunne sosialiseres inn i et pluralistisk samfunn (Sand, 2016, s. 77).

Sand og *Rammeplanen* trekker frem viktige aspekter ved å jobbe i en flerkulturell barnehage. Et av disse er barnas kulturelle identitet og generelle identitetsutvikling. Barns identitet og subjekt skaper de selv samtidig som de skapes av andre (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 49). Samtidig har også Terje og Caroline opplevd at barna søker etter å finne sin plass på avdelingen sin og i sine omgivelser. De var klar over barnas identitetsutvikling, med tanke på at flerkulturelle barn opplever ulik kulturell påvirkning i hjemmet og i barnehagen (Sand, 2016, s. 67). Dette fører til at barna skifter identitet i ulike situasjoner og ulike typer av sosiale relasjoner (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 102). De var også bevisste på å være en støtte for barna

i denne prosessen. De fortalte om spesielt en gutt som strevde med dette. Er han somalisk, eller er han norsk? Caroline trakk frem rollemodeller som en viktig del av barns identitetsutvikling og stolthet rundt egen bakgrunn. Hun fortalte om et besøk de hadde hatt i barnehagen:

«Besøk av en snekker i barnehagen» - praksisfortelling

Det var en hel gjeng som kom for å reparere ting i barnehagen. En av disse var en ung fyr med somalisk bakgrunn. Det er flere barn med somaliske foreldre på avdelingen, og da de fikk vite at han hadde somalisk bakgrunn ropte de: «Somalia, Somalia, Somalia». Da sa jeg til han unge fyren: «Ja, du ser hvor viktig det er med rollemodeller».

Denne hendelsen mente Caroline var viktig for barna med somaliske røtter. Det var en måte å gjøre barna stolt over sin egen identitet på, og gjøre dem oppmerksomme på å ikke sammenlikne seg med de andre hele tiden. Hun trakk også frem at hun var opptatt av å formidle til barna at man kan være flere ting på en gang. For eksempel kan man være både norsk og somalisk, og det er helt greit og vanlig. Her er det snakk om begrepet *plural identitet*, som Sand (2016) henter fra Østberg (2003). Hun fremhever det som viktig at man kan være flere ting på en gang. Hun skriver: «Minoritetsspråklige barn bør få mulighet til å utvikle ulike og flere typer kulturelle identiteter, og samtidig få følelsen av å ha tilhørighet og tilknytning til et «selv»» (Sand, 2016, s. 76).

Identitet er et komplekst tema. Det er den oppfatningen vi har av oss selv, og denne er i stor grad preget av hvordan vi opplever at andre ser på oss (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 137). Hvordan barna møtes i barnehagen har derfor mye å si for deres identitetsutvikling. Fokuset på fellesskap, felles opplevelser kan ha positive konsekvenser hvis alle blir tatt med. Gjervan, Andersen og Bleka (2012) trekker frem at synet på minoritetsbarns identitetsutvikling av og til ses på som utfordrende og vanskelig, og at det er problematisk for barna (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 138). I denne barnehagen ble ikke dette sett på som et problem. De var klar over at alle barn utvikler sin identitet, og prøver å finne sin plass. Samtidig var de også oppmerksomme på at spesielt minoritetsbarna har flere kulturelle roller, identiteter og språk å forholde seg til. Deres fokus var å la barna finne ut av det selv, samtidig som de var støttespillere, og hjalp dem med å se at man kan være flere ting samtidig. Man kan ha flere nasjonaliteter, flere språk og flere kulturer.

De ønsket med andre ord å integrere de minoritetsspråklige barna, la dem finne ut av sin egen identitet selv og ikke assimilere dem inn i den «norske identiteten» som det ofte fokuseres på i samfunnet. Mange mener vi skal verne om «den norske identiteten», at dette er normalen, men hva er nå «den norske identiteten»? En slik tankegang kan igjen settes i sammenheng med maktkonstruksjonen som man finner i post-kolonial teori (Bjoernaas, 2015, s. 81). De som er annerledes, med en annen bakgrunn, skal gjøres lik den konstruerte «norske identiteten» som er normalen. Å være bevisst på historien, makt-ubalansen og undertrykkelsen som har funnet sted er viktig. Arbeidet de gjorde i barnehagen, der de bevisstgjorde barna på at man kan være flere ting på en gang, og at plural identitet (Sand, 2016, s. 76) er vanlig og noe som er riktig, er en god og viktig motvekt mot assimileringstankegangen. De ønsker å skape et fellesskap der alle skal få være den de er. Det er en viktig motvekt, men som tidligere nevnt kan dette også være politisk kontroversielt da det er mange som mener at de som kommer til Norge skal lære seg å bli «norske». Dette gjør det desto viktigere å være bevisst i arbeidet med å gjøre barna klar over at alle er forskjellig, og at man skal få lov til å være den man er.

Nok en gang illustreres de gode og bevisste holdningene til det kulturelle mangfoldet. Erfaringene, måten de møter alle barn på og arbeidet deres med et sterkt fellesskap tror jeg er viktige punkter i barnas identitetsutvikling. Identitetsbekreftelse er et annet viktig punkt i barnas identitetsutvikling (Gjervan, Andersen, & Bleka, 2012, s. 141). Barna må få bekreftelse på de impulser, språk og lignende som det har hjemmefra, i barnehagen. Det kommer frem i intervjuene at intervjupersonene til en viss grad er oppmerksomme på dette. Mitt inntrykk er at de fokuserer på synlige identitetsuttrykk hos barna. For eksempel klær og pynt i forbindelse med Eid-feiring. Samtidig har de, som tidligere nevnt, en årlig buffet der alle familiene tar med seg mat hjemmefra, noe som kan gi muligheter for barna til å vise fram noe de er kjent med hjemmefra, noe de kan være stolte over.

Allikevel er det ikke så mye mer fokus enn dette på barnas egen kultur og identitet. Terje poengterer at de for eksempel kunne blitt flinkere til å markere andre høytider enn de kristne høytidene jul og påske. Denne problemstillingen kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Mye fokus på språk

En ting som ble trukket frem som et av de viktigste fokusområdene i barnehagens arbeid av mine tre informanter, var arbeidet med språk. De har jobbet mye med å styrke språket til alle barna med spesielt fokus på å løfte de som trenger ekstra støtte i sin språkutvikling. Med

tanke på kunnskap og holdning til arbeidet med språk viser alle informantene at dette er noe de er bevisste på som et avgjørende arbeid i en flerkulturell barnehage.

Torunn understreker betydningen språket har for barna i samspillet med andre i barnehagen. Hun beskriver betydningen av språk i lek, for å forstå spilleregler og være en del av fellesskapet. Caroline utfyller denne uttalelsen når hun sier at de jobber for å gi barna begreper og gi dem erfaringer som de kan sette ord på. En måte den ene barnehagen gjorde dette på var at de hadde et mål om at alle barn skulle leses for i løpet av dagen. De hadde mye fokus på aktiv bruk av bøker i barnehagen, og hadde lagt til rette for lesekroker og bibliotek med et bredt utvalg av bøker. I begge barnehagene jobbet de i tillegg med begreper og erfaringer som skulle gi barna en språkproduksjon. De benevner ting i hverdagen og snakker om turer, hendelser og har prosjekter der de dukker dypt inn i fortellinger, begreper og lignende.

Arbeidet med språk i barnehagen er viktig. Det er viktig for minoritetsbarna, men også majoriteten. Det er en sterk sammenheng mellom barns tidlige erfaringer med språk og tekst og deres senere utvikling på dette området (Sandvik & Spurkland, 2012, s. 15). Informantenes uttalelser viser bevisste holdninger rundt betydningen av språk og hvor viktig det er å stimulere barnas språkproduksjon i barnehagen. At de i tillegg sier at de ønsker å styrke alle barnas språk viser en forståelse for barnas språkutvikling. De har ikke bare et fokus på at de barna som opplever andre språk hjemme skal ha en god språkutvikling, de støtter og hjelper alle barn og er oppmerksomme på at alle barn kan ha en sen språkutvikling. Det presenteres også en innsikt i barn med en flerkulturell bakgrunn sin språkutvikling.

Terje nevner at han vet at det er flere av barna som har et sterkt somalisk språk. Dette ser han har påvirkning på deres norske språk, og at de heller prøver å være pragmatiske og gjøre seg forstått. Han ser samtidig at de eldste flerspråklige bruker og støtter seg på de yngre barna med norsk som førstespråk i lek, noe som er positivt for språkutviklingen.

Dette illustrerer som nevnt bevisste holdninger til språkutvikling hos alle barn. De er bevisste på og har en holdning om at alle har et språk, noe Sandvik og Spurkland (2012, s. 43) understreker er viktig. Jeg har nevnt tidligere at de ønsker å skape et fellesskap og skape felles opplevelser. En måte de gjør dette på er gjennom prosjekter og arbeid med bøker. Ved å ta i bruk litteratur på en variert måte, kan en møte barns ulike behov og ulike strategier for læring og gi dem erfaring med mange slags tekster (Sandvik & Spurkland, 2012, s. 59). Litteraturen brukes aktivt i hverdagen. I den ene barnehagen jeg var hadde de et Kardemomme by

prosjekt. De leste de ulike historiene flere ganger, de knyttet kreative aktiviteter til historiene og forklarte begreper underveis. På denne måten ga de barna erfaring med litteratur samtidig som de får felles erfaring som stimulerer språkproduksjonen.

Språkarbeidet kan settes i direkte sammenheng med utjevningsarbeidet barnehagen har, som informantene trekker frem. De skal løfte de barna og familiene som trenger noe ekstra.

Utfordringer

I tillegg til gode holdninger til mangfold og ulikhet ble det trukket frem flere utfordringer i sammenheng med arbeidet med et kulturelt mangfold. Språk, språkbarrierer i møte med foreldre, syn på oppdragelse og grensesetting var områder der de møtte utfordringer i arbeidet sitt. Samtidig var de klare på at de hadde et forbedringspotensial i å engasjere og involvere foreldrene mer i barnehagehverdagen, for eksempel i arbeidet med å synliggjøre og markere høytider og tradisjoner fra andre kulturer representert i barnegruppa. Som tidligere nevnt var ikke hovedfokuset på å synliggjøre religioner og markere ulike høytider i hverdagen, men de trakk frem at dette var noe de kunne bli flinkere til.

Rammeplanen sier at barnehagen skal la barn få kjennskap til fortellinger, tradisjoner, verdier og høytider i ulike religioner og livssyn, og få erfaring med at kulturelle uttrykk har en egenverdi (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 54). Dette kan man blant annet gjøre ved å markere høytider. Intervjupersonene har som tidligere poengtert, sagt at de ikke hadde et stort fokus på markering og synliggjøring av andre høytider enn de faste kristne høytidene. Selv om de har flere muslimske barn i barnegruppa, har de ikke hatt egne markeringer knyttet til Eid eller Ramadan, slik som de har i tilknytning til påsken. Terje forteller at barna med muslimsk bakgrunn er borte fra barnehagen for å feire Eid. Når de da kommer tilbake til barnehagen har de ofte pyntet seg med henna-maling og satt opp håret. På denne måten kan man se at de har feiret Eid. Måten de fremhever det på er at de prøver å få barna til å fortelle, men det er ikke alltid så lett. Intervjupersonen trekker frem at i dette tilfellet kunne de trukket inn foreldrene ved å ha en samtale med dem slik at de kunne løfte opp Eid enda mer i barnegruppa.

Forbedringspotensialet ligger som følge av dette i foreldresamarbeidet og kunnskap om ulike høytider. For lite kunnskap er noe Caroline trekker frem som en hindring i synliggjøringen av Eid. Hun trekker frem at hun ikke kjenner tradisjonene knyttet til Eid-feiringen, samtidig som hun understreker at det er viktig å involvere foreldrene, og få hjelp av dem i formidlingen av

Islam. Dette var allikevel ikke alltid så lett, blant annet på grunn av språkbarrierene i møte med foreldrene som kunne gjøre samarbeidet vanskelig.

Det som i dette tilfellet viser seg å være hindringene for mer fokus på Eid-feiringen er lite kunnskap om høytiden og språkbarrierer i møte med foreldre. Hvorfor blir dette hindringer som gjør at føringene som *Rammeplanen* setter ikke blir fulgt?

Forutsetningene for å kunne markere Eid er gode. Gode holdninger til mangfold og ulikhet er på plass. De har en relativt stor gruppe av barn med muslimsk bakgrunn som feirer Eid, som betyr at de også har flere foreldre de kan bruke til å skaffe seg kunnskap. Gjervan, Andersen og Bleka (2012, s. 95) skriver at personalet i barnehagen har et ansvar når det gjelder å ta initiativ til samarbeid med foreldre og for å utvikle samarbeidet. I dette tilfellet er det ikke samarbeidet med foreldrene som er fraværende. Foreldrene har, som tidligere nevnt, blant annet blitt invitert til å lage og ta med mat i barnehagen. Flere har også blitt invitert til å komme i barnehagen for å fortelle historier og synge sanger fra da de selv var små.

Foreldresamarbeidet var noe de fokuserte på og som de hadde en bevissthet rundt. Dårlig foreldresamarbeid er altså ikke grunnen til at markering av Eid ikke blir vektlagt. Det er selvsagt ikke avgjørende for en barnehage sin kvalitet om de har mye fokus på Eid eller ikke, allikevel er det en betydelig del av det flerkulturelle arbeidet, å synliggjøre og fremme mangfoldet i barnegruppa. Likevel kan holdningen som uttrykker at man ikke markerer høytider fordi man mangler kunnskap og ikke kjenner fortellinger knyttet til disse markeringene, være en litt dårlig holdning å ha. Kunnskap er noe man kan tilegne seg og er i realiteten ingen hindring når det kommer til å markere høytider.

Det er heller ikke slik at det ikke blir synliggjort. Etter beskrivelsene Caroline og Terje har kommet med rundt Eid-feiringen, sammen med mine egne erfaringer, kan det sies at høytiden Eid er mer synlig på barna enn for eksempel påske. Hadde personalet ignorert de synlige tegnene barna bærer etter Eid-feiring, som hennamaling og oppsatt hår, vil dette vært bekymringsverdig. Dette er ikke tilfellet. Under samlinger i barnehagen snakker de med barna om Eid-feiringen. De bruker barna som kunnskapskilde og får vite hva de har gjort, og hvilke tradisjoner de har når de feirer Eid. Dette er helt i tråd med definisjonen av markering som Thoresen og Winje (2013) skriver om. I tillegg viser det en holdning der alle skal inkluderes, og der det er viktig at barnas kulturelle bakgrunner blir synliggjort for resten av barnegruppa.

Som tidligere nevnt er de i tillegg opptatt av å alltid trekke paralleller mellom ulike religioner, tradisjoner og høytider man møter på i barnehagehverdagen. Mangfoldet i barnegruppa,

eksemplifisert over med barna som har Islamsk bakgrunn, blir synliggjort for de barna som ikke har noen erfaring med Islam og Eid. Selv om de ikke har noen konkrete planer om å markere Eid i barnehagen. Det fine er i tillegg at de ser at de kunne blitt bedre på å markere flere høytider. Dette illustrere igjen de gode holdningene til og bevisstheten rundt mangfoldet som er å finne blant de jeg har intervjuet. De er klar over deres egne mangler når det kommer til kunnskap om muslimske høytider. De erkjenner at de generelt kan bli bedre til å markere, fremme og synliggjøre andre høytider og tradisjoner enn bare de faset kristne høytidene.

Samtidig kan holdningen der man sier at man ikke feirer Eid og andre høytider på grunn av lite kunnskap, være problematisk. Kunnskap er noe man kan tilegne seg og er i realiteten ingen hindring når det kommer til å markere høytider. På den annen side er markering av andre høytider og formidling av religioner man ikke kjenner så godt til et komplekst tema. Når man ikke markerer høytider på grunn av lite kunnskap kan dette både være fordi man ikke ser det som nødvendig, med det kan også være av frykt for å gjøre noe feil eller støte noen. I denne barnehagen formidlet de også det de selv visste om Eid. Med hjelp av barna og ved å trekke paralleller synliggjorde de Islam i barnehagen, selv om de ikke jobbet ut i fra konkrete planer. Det viser et potensiale og et ønske om å inkludere alle i det fellesskapet de har som visjon å skape i barnehagen.

Jeg har i min datainnsamling fått flere spennende resultater som er interessante med tanke på holdninger hos personalet, samt deres tanker om hvordan disse synliggjøres i barnehagen. De har vist et engasjement og en toleranse for ulikhet. Mangfoldet er normalt og de ønsker å skape et fellesskap der alle kan føle tilhørighet. De jobber bevisst med å styrke barnas språk og støtte deres identitetsutvikling. De hjelper dem til å forstå at det som er forskjellig, det er det som er verdifullt. Det er det som gjør oss til mennesker.

5. Oppsummering og avslutning

I denne oppgaven har jeg svart på problemstillingen: «Hvilke holdninger har to barnehager til kulturelt mangfold og hvordan synliggjøres disse?». Jeg har i innledningen begrunnet mitt valg og min interesse for dette temaet. Jeg har anvendt metodene intervju og observasjon i min datainnsamling og brukt interessante og relevante funn i drøftingen.

I drøftingen av mine funn har jeg funnet en holdning som er en fellesnevner som brer seg over alt som blir sagt: Mangfoldet er naturlig. Det er en naturlig del av samfunnet og har en viktig plass i barnehagens hverdag. Videre har jeg også funnet ut at fellesskap og felles opplevelser

er noe som legges vekt på, samtidig som alle skal få lov til å utvikle sin egen identitet. Her kom det frem holdninger som viste en bevissthet og kunnskap rundt spesielt barn med flerkulturell bakgrunn sin søken etter og vandring mellom flere kulturelle identiteter. I denne prosessen var pedagogene støttespillere og formidlet til barna at man kan være flere ting på en gang. En annen holdning som definerer mye av oppgaven min er: «Det som er forskjellig, det er det som er verdifullt». Dette er en holdning som er viktig i dagens mangfoldige samfunn, og som strider mot post-kolonial og orientalistisk tankegang om at det norske er normalen, det er det som er best. Å synliggjøre forskjellene i barnegruppa var noe de jobbet med, men da spesielt med tanke på personlige forskjeller, hjemmeforhold og ferdigheter.

Markering av høytider som *Rammeplanen* (2017) påpeker skal gjøres, var som vi har sett ikke hovedfokuset i hverdagen. Mangel på kunnskap var en av faktorene som gjorde at for eksempel Eid ikke ble markert i denne barnehagen. Selv om markering av høytider er med på å gi barna bekreftelse og anerkjennelse for deres kulturelle bakgrunn, ble ikke dette gjort direkte. Allikevel synliggjorde de barnas kulturelle bakgrunner på andre måter. I forbindelse med Eid snakket de med barna som hadde feiret Eid om feiringen og hva de hadde gjort. I tillegg var de bevisste på å alltid trekke paralleller mellom ulike tros- og livssynsretninger når de formidlet religiøse fortellinger. Selv om de ikke hadde mye fokus på å markere andre høytider enn de kristne, anerkjente de at de kunne bli flinkere på dette samtidig som de var bevisste på mangfoldet de hadde, og synliggjorde dette på andre måter. For eksempel gjennom buffeter med mat fra alle barna.

Holdningene jeg har møtt i barnehagen har vært holdninger som verdsetter mangfoldet og som ønsker å inkludere alle barn og voksne i barnehagen. De har et naturlig forhold til mangfoldet og møter det deretter. Et forbedringspotensial har alle, og i dette tilfellet kan dette bare være med på å gjøre barnehagen enda bedre enn den allerede er.

Veien videre

I løpet av dette forskningsprosjektet har jeg fått flere interessante innblikk i arbeidet med det kulturelle mangfoldet i barnehagen. Flere av disse har ikke passet inn eller fått plass i denne teksten. Allikevel er det mye å bygge videre på. Den ene intervjupersonen sier blant annet at han har fått forsterket noen stereotypier og endret sitt syn på hva man skal gjøre med innvandring og lignende i Norge etter å ha jobbet noen år i en barnehage med et stort kulturelt mangfold. Dette kunne vært interessant å utforske videre.

I tillegg kunne det vært interessant å gjøre den samme undersøkelsen i barnehager der det kulturelle mangfoldet ikke er like stort som i de to jeg har besøkt i dette prosjektet. Har arbeidsmiljø og områdene barnehagen ligger i noe å si på holdninger til kulturelt mangfold og hva man tenker om dette i sammenheng med barnehagen?

Referanseliste

- Bergsland, M. D., & Jæger, H. (red.) (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Bjoernaas, T. I. (2015). Saving Muslim Women: A feminist-poscolonial critique of veiling legislation in Norway. *Islamophobia studies journal*, ss. 79-87.
- Eriksen, T. H., & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge. 6. utgave*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gjervan, M. (2006). *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Gjervan, M., Andersen, C. E., & Bleka, M. (2012). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Groth, B. (2018, Februar 20). *Jødedom*. Hentet fra Store norske leksikon: <https://snl.no/j%C3%B8dedom>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2010). Forkernes etiske og juridiske ansvar. I A. Johannessen, P. A. Tufte, & L. Kristoffersen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (ss. 89-101). Abstrakt Forlag A/S.
- Knudsen, O. F. (2018, Mars 12). *EØS*. Hentet fra Store norske leksikon: <https://snl.no/E%C3%98S>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). Å utføre et intervju. I S. Kvale, & S. Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju* (ss. 127-154). Gyldendal Akademisk.
- Said, E. W. (1978). *Orientalismen*. Cappelen.
- Sand, S. (2016). *Ulikhet og fellesskap - flerkulturell pedagogikk i barnehagen. 2. utgave*. Oplandske Bokforlag.
- Sandvik, M., & Spurkland, M. (2012). *Lær meg norsk før skolestart! Språkstimulering og dokumentasjon i den flerkulturelle barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skogen, E. & Haugen, R. (2013). Holdninger og kommunikasjon. I E. Skogen (red.), R. Haugen, M. Lundestad, & M. V. Slåtten, *Å være leder i barnehagen 2. utgave* (ss. 105-116). Bergen: Fagbokforlaget.
- Statistisk sentralbyrå. (2013, Desember 10). *Stort mangfold i lille Norge*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/stort-mangfold-i-lille-norge>
- Statistisk sentralbyrå. (2017, April 24). *Barnehager, 2016, endelige tall*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige/2017-03-21>
- Thagaard, T. (2016). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. 4. utgave*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thoresen, I. T., & Winje, G. (2013). *Religioner, mangfold og etikk i barnehagen (kap. 11)*. Cappelen Damm Akademisk.

Vogt, K. (2018, Februar 20). *Jesus - innen islam*. Hentet fra Store norske leksikon:
https://snl.no/Jesus_-_innen_islam

Vedlegg

Vedlegg 1 - Samtykkeskjema

Dato:

Informasjonsskriv til informanten:

Jeg går på Dronning Maud Minne Høgskole og har hatt fordypningene «Flerkulturell forståelse» og «Arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv. Jeg skal skrive bacheloroppgave om barnehagers holdninger til kulturelt mangfold og synliggjøringen av disse i hverdagen. Jeg er svært glad for at du vil bidra, fordi dine tanker rundt mitt tema er av stor interesse for meg.

Mine veiledere i prosjektet er Marianne Schram og Therese Marie Ignacio Bjørnaas ved Dronning Mauds Minne Høgskole.

Ved å besøke to barnehager ønsker jeg å innhente informasjon om holdninger til kulturelt mangfold i barnehagen blant personalt.

De empiriske undersøkelsene dreier seg om observasjon og et dybdeintervju. Observasjonen vil foregå i 2-3 timer. Intervjuet vil vare omtrent en time. Jeg ønsker å ta opp samtalene på en digital lydopptaker fordi dette vil være en god støtte under analysearbeidet. Intervjuet vil bli transkribert. Alle opplysninger om barnehagen og deg vil oppbevares konfidensielt under prosjektperioden og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i det publiserte materialet. Lydopptak slettes og øvrig datamateriale anonymiseres innen 03.05.2018.

Prosjektet skal være ferdig 03.05.2018. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet uten å måtte begrunne det.

Har du spørsmål kan du kontakte meg på e-post eller telefon.

Med vennlig hilsen

Bendik Govertsen Johnsen

E-postadresse:

Telefonnummer:

.....

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien

.....

Sted/ dato

.....

Underskrift

Vedlegg 2 – Intervjuguide

Intervjuguide:

Gjøre den stikkordsmessig – mer en huskeliste

Problemstilling: Hvilke holdninger har to barnehager til kulturelt mangfold og hvordan synliggjøres disse i hverdagen?

Innledning:

Min bakgrunn og bakgrunn beskrivelse av oppgaven:

Jeg skal skrive en bacheloroppgave om holdninger til kulturelt mangfold og synliggjøringen av disse holdningene i barnehagen, og prøve å finne sammenhengen mellom disse og betydningen holdningene har i arbeidet. Jeg har tatt utgangspunkt i rammeplanens verdigrunnlag og avsnittet om mangfold og gjensidig respekt.

I intervjuet vil jeg ta oss gjennom tre hovedtemaer:

- Rammeplanen og kulturelt mangfold
- Synliggjøring av det kulturelle mangfoldet
- Holdninger til kulturelt mangfold

1. Bakgrunn:

Fortell meg om bakgrunnen din.

- Utdanning,
- Yrkeserfaring
- Noe mer du ønsker å tilføye

Om barnehagen

Kan du fortelle meg litt om barnehagen deres? Avdelinger, barn, ansatte.

Noe annet du vil nevne?

Om barnegruppa

Kan du beskrive barnegruppa? Hvordan vil du beskrive det kulturelle mangfoldet?

Noe annet?

Om personalgruppa

Beskriv? Beskriv det kulturelle mangfoldet.

Mye hentet fra masteroppgave. Må siteres? Nevnes i takk?

2. Første tema: Rammeplanen og kulturelt mangfold.

Den nye rammeplanen har et avsnitt om mangfold og gjensidig respekt. Der står det blant annet at barnehagen skal synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Vi skal også legge til rette for kulturmøter og barnas egen kulturskaping.

Jeg vil begynne med spørsmålet:

- Hva tenker du når du hører ordene kulturelt mangfold?
 - o Eventuelt utdype ved interessante punkter
- Hvilke erfaringer har du med arbeid med kulturelt mangfold i barnehagen?
- Hvordan vil beskrive det kulturelle mangfoldet i denne barnehagen?
- Hvilken betydning har det kulturelle mangfoldet for denne barnehagen?
 - o Verdsette og synliggjøre
 - o Betydning for barnas videre liv?

3. Over på neste tema – synliggjøring – bruk av kulturelt mangfold som ressurs

Rammeplanen sier som sagt at kulturelt mangfold skal synliggjøres.

- Hva tenker du om synliggjøring av kulturelt mangfold i barnehagen?
- Rammeplanen – mangfoldet skal brukes som ressurs. Mangfoldet som ressurs – gjør dere det?
 - o Hva brukes: familie, høytider, mat, musikk, klær, tradisjoner, leker hjemmefra, bøker osv-
 - o Utforming av rommet, ting på vegger
- Vil du si at kulturelt mangfold er Mangfold normalt tilstand? Forklar/utdyp

- Dere har jo en ganske mangfoldig gruppe. Hvordan jobber dere for å skape et fellesskap?
- Har dere møtt noen utfordringer i arbeidet?
 - Verdier som strider mot eget verdisyn? Fortell
 - Tradisjoner som strider mot egne tradisjoner? Fortell
- Etske utfordringer?
- Alle barn skal møtes til individer og subjekt? Hvordan gjør dere dette i et mangfoldsperspektiv? Hva er fokuset?
- Hvordan møter dere barnet og dets kulturelle bakgrunn?
- Måtte der på et tidspunkt endre deres egen praksis på grunn av mangfoldet?

4. Holdninger

- Hva er dine tanker om holdninger knyttet til arbeidet med kulturelt mangfold?
- Tror du de voksnes holdninger har påvirkning på deres samvær og samspill med barn og voksne i barnehagen?
- Jobber dere med holdninger i personalgruppa knyttet til kulturelt mangfold?
 - Holdninger i personalet? Jobber?
 - Eksempler på hvordan?
 - Hvorfor?
- Diskuterer dere/er dere beviste deres egne holdninger til det dere møter av kulturelt mangfold i barnehagehverdagen?
 - Diskuterer/bevisstgjøring rundt egne holdninger?
- Jobber dere med barnas holdninger knyttet til kulturelt mangfold?
- **Hvordan synliggjøres disse holdningene i det daglige arbeidet deres med barna?**
 - **Synliggjøring av holdninger**
- Møtt utfordringer knyttet personalets holdninger til kulturelt mangfold?